

Е. В. Германова де Діас

Харківська державна академія культури,
канд. філос. н., доц. кафедри культурології та медіа комунікацій

ПОСТМОДЕРНІЗМ І ХРИСТІЯНСТВО: ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ (ОГЛЯД КОНЦЕПЦІЙ)

Стаття репрезентує спектр думок сучасних теологів та філософів стосовно побутування християнства у постмодерну добу; розглядає проблему впливу постмодернізму на християнську догматику та культ, що має значну актуальність в процесі осмислення постмодерністської ситуації в культурі. Розглядається поняття постмодерністської церкви та нових рухів у християнстві, котрі визначаються дослідниками як дотичні до постмодерну. Представлене ставлення до нагальних проблем сучасного християнства очільників основних християнських конфесій.

Ключові слова: постмодернізм, християнство, екуменізм, догматика, культ, цінності, постмодерна культура.

Э. В. Германова де Диас

ПОСТМОДЕРНИЗМ И ХРИСТИАНСТВО: ПРОБЛЕМА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ (ОБЗОР КОНЦЕПЦИЙ)

Статья представляет спектр взглядов современных теологов и философов относительно функционирования христианства в период постмодернизма; рассматривает проблему влияния постмодернизма на христианскую догматику и культ, что является достаточно актуальным в процессе осмысления постмодернистской ситуации в культуре. Рассматривается понятие постмодернистской церкви и новых движений в христианстве, которые определяются исследователями как постмодернистские. Представлено отношение к важным проблемам современного христианства лидеров основных христианских конфессий.

Ключевые слова: постмодернизм, христианство, экуменизм, догматика, культ, ценности, постмодернистская культура.

E. V. Germanova de Diaz

POSTMODERNISM AND CHRISTIANITY: THE PROBLEM OF INTERACTION (CONCEPT REVIEW)

The article represents the spectrum of modern theologians' and philosophers' thoughts regarding the existence of Christianity in the postmodern era; considers the problem of Postmodernism's influence on Christian dogmatics and cult, which is very relevant in the analysis of Postmodern era. The concept of postmodern church and new movements in Christianity, which are defined by researchers as postmodern is considered. Attitude to important problems of modern Christianity of leaders of main Christian confessions is given.

Keywords: Postmodernism, Christianity, Ecumenism, dogmatics, cult, values, postmodern culture.

Проблема осмислення сучасної культури передбачає звернення до християнської філософсько-теологічної думки, яка подає загалом широку картину тенденцій розвитку духовної сфери, що значно допомагає культурологічному аналізу процесів у сучасній культурі. Практично весь спектр сучасної літератури, присвяченої дослідженню реалій постмодернізму, зазначає, що постмодерністські тенденції наявні в сучасному християнстві, особливо в західній його формі. Передусім вони стосуються богословського дискурсу, не обійшли стороною і релігійні практики. При відомому домінуванні традиціоналізму в сучасному віровченні основних християнських церков, постмодернізм сприймається як неминуче зло, яке доводиться терпіти, але ніяк не ігнорувати. Справа в тому, що постмодерний світ вітає такі цінності, які, якщо і не протилежні християнським безпосередньо, то, принаймні, істотно їх підривають. Найяскравішим прикладом може слугувати в цьому разі постмодерне ставлення до сім'ї, в якому християнство справедливо вбачає руйнівні тенденції для існування означеної інституції. Тому в християнському дискурсі виникає напрям, який наполягає на тому, що постмодернізм має принципово антихристиянську природу. Так, сучасний католицький теолог Д. Макманаман у своїй статті «Постмодернізм і Євангеліє» [1] вказує на глибокі невідповідності між постмодернізмом та основними принципами Євангелія. Це, насамперед, співвідношення поняття толерантності й поняття особистості. Толерантність як повага до автономності індивіда і до різноманіття є визначальною ознакою постмодернізму. Різноманіття – значить визнання взаємовиключних етичних систем (моральний плюралізм), а також вибір способу життя, який раніше міг вважатися аморальним. Ісус, як описано в Євангелії від Матвія, навпаки, відмовився бути толерантним: він вигнав усіх торговців із храму (Мф. 21; 12). Євангеліє декларує всеосяжність і універсальність істини. Католицизм і постмодернізм не можуть існувати мирно, стверджує Макманаман. Це дві протилежності. «Все, за що бореться Церква, представляється загрозою для постмодернізму, оскільки принципи католицизму з'їдають його підставу як терміти. Він нічого не може з цим вдіяти, окрім

як переслідувати Церкву ...» [1, с. 8]. Подібної точки зору про протилежності християнства і постмодернізму дотримуються і такі сучасні автори, як: А. Кураєв, О. Осипов, Т. Горічева та ін. Водночас американський теолог Дж. Сміт вважає саме католицизм постмодерністською релігією, оскільки католицизму притаманний інтерес до індивідуального духовного досвіду людини.

На противагу цьому напрямку з'являється інший, згідно з яким постмодернізм виникає як продовження і розвиток християнської традиції. Іншими словами, саме християнська цивілізація стала стартовим майданчиком для формування модерну і постмодерну як його логічного продовження. Однак, існує й третій напрям, який стверджує, що християнство і постмодернізм являють собою незалежні культурні явища, хоча постмодернізм багато успадковував від християнської культури, виникнувши в її рамках. При цьому новозавітна природа постмодернізму проявляється в орієнтації на Слово. Християнську ж культуру, як відомо, багато в чому визначає культ книги, що є характерним і для постмодерну. Постмодерн більше, ніж інші стилі і течії орієнтований на книгу (текст, наратив). Більше того, постмодернізм – культура не тільки книжна, але й герменевтична. Тлумачення текстів у ній – основне завдання читача, що залежить від ступеня його освіченості. У цій культурі залишається класичним уявлення про прихований сенс у творі, про необхідність осягнення цього сенсу. Читач, по суті, вправляється в екзегетиці, як тлумач Святого Письма, ставлячи своїм завданням прочитання постмодерністських таїнських текстів як символічних і алегоричних.

Поняття реальності в постмодернізмі також специфічне. Більше того, це поняття часто зникає, його змінює гіперреальність, створена за допомогою симулякрів – примар реального. Реальність не формується так, як це було, наприклад, у Середньовіччі, а заміщується, витісняється текстом. А книжність культури постмодернізм почерпнув у християнства.

Ще одна важлива ознака, яка створює особливості подібності між постмодернізмом і християнством, є балансування постмодернізму на межі народної (масової) культури та культури для обраних. У постмодернізмі як духовному явищі наявні й деякі особливості, що дозволяють говорити про його антихристиянську спрямованість. По-перше, християнство ієрархічне, а постмодернізм створює тексти, які розпадаються на окремі слова, ієрархії попередніх культур (включаючи християнську) стають лише рівноімовірними можливостями. По-друге, в постмодернізмі панує загальний принцип насмішкватості, іронії по всьому. Цей принцип, природно, неприйнятний для християнства. По-третє, творчість у постмодернізмі відбувається не заради Творця, як у християнській культурі, а з любові до самого процесу творчості. Докладний перелік розбіжностей між християнством і постмодернізмом можна продовжити. Насправді між цими явищами є і певна спільність, і серйозні розбіжності. Питання полягає в тому, а чи варто взагалі порівнювати ці два феномени, оскільки різна їх спрямованість: християнство – релігійна традиція, постмодернізм – спочатку – стильовий напрям у мистецтві. Звичайно, з часом постмодернізм переріс межі мистецтва, ставши широким духовним рухом. Іншими словами, духовний стан сучасності часто іменують постмодернізмом. Цей термін, на наш погляд, вдалий, оскільки реалії сучасного життя складно підвести під яке-небудь загальне визначення, тому використання означеного терміну вносить певний порядок у способи дефініювання явищ реальності. З іншого боку, термін настільки багатозначний, що може перетворитися на розпливчате поняття, яким можуть позначатися досить різноманітні, навіть опозиційні явища. Так, під постмодерним християнством може розумітися і жорсткий традиціоналізм, і харизматичний рух, що не має чітко розробленої доктрини. Більше того, в сучасній релігієзнавчій думці часто висловлюється ідея, що найадекватнішою формою

християнства в постхристиянській цивілізації може бути харизматичний рух, що розгорнувся в протестантських церквах, а з часом охопив і частину католиків. Так, український релігієзнавець В. Титаренко в одній зі своїх статей визначає харизматизм як постмодерне християнство, вбачаючи в харизматичному оновленні можливе майбутнє християнства [3]. Серед тенденцій, які можна визнати магістральними для ХХ ст., визначальними є майбутнє християнства, які можна піддати верифікації, «живучість релігій», плюралізація її проявів, зміщення християнства на Південь і харизматизація християнства, – говорить В. Титаренко [3]. Більше того, вона стверджує, що ХХ ст. можна назвати харизматичним. І майбутнє в християнстві належить харизматам, що виникають у різних церквах, а не тільки в п'ятидесятницькому співтоваристві. Чому саме харизматизм? – запитує Віта Титаренко. «У контексті окресленої проблематики сутність харизматизму можна визначити як процес зміни стану свідомості людини ... Специфічним наслідком харизматизації є наочна зміна поведінки віруючого, яка інтерпретується ним як зішестя Духа Святого, підтвердженням чого є «отримання Його Дарів», і призводить до стійких змін особистісного світосприйняття та еталонів буття. Визначальний саме індивідуальний містичний досвід, як єдино реальний досвід присутності Бога, що по суті відповідає духу постмодерну, коли відбувається еклектична інтеграція філософії, релігії, науки» [3]. Важлива також пристосованість харизматизму до зовнішніх, мінливих умов. Це сприяє його виживанню.

Яскравим прикладом постмодерністських рухів у християнстві є католицький «Неокатехуменальний шлях», через участь у якому віруючі шукають нові способи християнського життя, релігійних практик, общинності. Привабливою стає мала громада, в якій кожен віруючий знаходить самореалізацію, може отримати духовну допомогу і підтримку. Тепер віруючі хочуть контакту з Богом не через посередників (Церква), а безпосередньо, в Дусі Святому. Іншим значним прикладом розвитку екуменічного постмодерного християнства, малої громади, що працює з конкретною людиною, є спільнота Тезе (Бургундія, Франція), заснована ще в 1940 р. Вона об'єднує представників різних християнських конфесій, переважно католиків і протестантів. У період Другої світової війни Спільнота Тезе стала притулком для багатьох людей, які рятувалися від переслідувань нацистського режиму. І в наші дні члени громади дають обітницю ділити один з одним матеріальні тяготи і духовні блага, проводити життя в безшлюбності і простоті. Деякі з них живуть маленькими групами, «братствами» – серед найбідніших людей у країнах, що розвиваються. Матеріальною базою братів є їх власні заробітки, оскільки вони не приймають пожертв на громаду, дарів від приватних осіб.

Громада налічує більше 100 братів, католиків і членів різних протестантських церков, члени громади – представники більше двадцяти п'яти національностей. Спільнота Тезе є одним з найбільших центрів паломництва християнської молоді з понад двох десятків країн світу. Молодь єднає ідея відродження автентичної християнської традиції, прихильність духовно-моральним цінностям і твердість свого християнського вибору перед секулярним світом. Щорічно Громадою Тезе для тисяч молодих християн проводяться зустрічі, в яких беруть участь також представники православних церков. До 16 серпня 2005 р. громаду очолював її засновник пастор Роже Шютц, котрий трагічно загинув від убивці. Нині настоятелем є брат Алоїз (нар. в 1954 р.; католик, німець за походженням, громадянин Франції).

Життя в громаді зосереджується на молитві і християнському роздумі (медитації). Храмом громади є Церква Згоди. Молитва в Церкві Згоди породила оригінальний стиль богослужбової музики, яка відображає духовну природу громади. Піснеспіви Тезе побудовані на простих фразах, зазвичай взятих з псалмів або інших частин Св. Письма, повторених і заспіваних у звичайному для європейської

церковності каноні. Повторення призначене для того, щоб допомогти роздуму й молитві. Громада, хоча і західноєвропейська за походженням, прагне синтезувати релігійні традиції з усіх кінців земної кулі. Цей інтернаціоналізм втілюється в музиці і молитвах, де пісні виконуються багатьма мовами. Стиль співів громади такий: короткі музичні фрази ритмічно повторюються до 15 разів і перемежуються короткими періодами мовчання. Потім слід кульмінація – десятихвилинне мовчання.

Громада не ставить своїм завданням створення особливої організації, її мета – сформувавти віруючого-християнина, котрий буде членом своєї Церкви, повернеться у свою Церкву. Громада вже більше 30 років організовує Різдвяні зустрічі, які зазвичай проводяться в одному з великих європейських міст. На ці зустрічі прибувають тисячі християн з багатьох країн світу, прагнучи отримати оновлення свого духовного життя. Спільнота Тезе існує і в Харкові, при Католицькому кафедральному соборі Успіння Пресвятої Богородиці. Богослужіння спільноти побудовані за прикладом західних служб Тезе, в них широко використовується автентичний григоріанський спів, який на думку організаторів руху, є спільним для всіх християн, сприяє зміцненню їх єдності.

Ще один християнський рух епохи постмодернізму – так звані «емерджентні церкви» – рух, що розвивається в контексті протестантської ліберальної теології з другої половини 90-х рр. минулого століття. Цей рух об'єднує християн різних конфесій і визначається самими учасниками руху як «провозвісник нової церкви епохи постмодернізму», як громада ХХІ ст. Склад руху такий: баптисти, харизмати, ліберальні євангелісти, лютерани, англікани, реформати, прихильники радикальної ортодоксії, католики (їх кількість зростає). Ідейною основою руху є постмодерністська парадигма «різома» («кореневища») як образ, що не має ні початку, ні кінця заплутаної ацентричної системи з нелінійною динамікою. «Різома» стала спробою осмислення різноманітних складних і несистемних відгалужень – новоутворень, породжуваних у процесі взаємодії з навколишнім середовищем.

Сучасне християнство, на думку учасників руху, містить сильний відбиток модерну (раціоналізм), а суспільство стало вже постмодерністським, тому необхідно відновити відповідність між суспільством і християнством. Теологічна база руху еkleктична – це і деконструктивістська теологія (і її похідне – теологія смерті Бога, а-теологія), і програма «деміфологізація християнства Р. Бульмана», ідеї К. Барта, теологія «безрелігійного християнства» Д. Бонхеффера, католицькі ідеї інкультурації тощо. Спрямованість руху – місіологічна. Тому практика руху поширюється на різні середовища, зокрема й на мережу інтернет. У цьому русі актуалізуються пошуки такої малої громади, в якій би відбувалося становлення людини як християнина і проходило його повсякденне християнське життя.

Богослужіння в громадах «емерджентної Церкви», протестантські в основі, також еkleктичні – тут використовуються свічки і ладан (відгомони католицизму), а також православні ікони (що наявні і в громаді Тезе). Це часто поєднується з буддистськими, даосистськими, індуїстськими зображеннями. На богослужіннях присутній григоріанський хорал у сусідстві із сучасними музичними ритмами.

Якщо проаналізувати понятійну мову руху, то чітко проглядається його зв'язок з рухом «New Age» в його постмодерністській фазі. Ідеться про «нову духовність», нову цілісність, новий вік, трансформацію культури, нову парадигму, трансформацію особистості, свідомості, життя як духовну подорож тощо. Езотерична риторика, яку використовує рух, проливає світло на картину світу означеного руху, яка поєднує ідеї одного з головних провісників епохи постмодернізму Ф. Ніцше і важливих для сучасного постмодернізму ідей неоіндуїстських гуру Бгагавана Шрі Раджнеша (Ошо). Найадекватнішим образом руху є образ мозаїки. Мозаїчна еkleктичність, покликана інтенсифікувати індивідуальну віру, визначається як найважливіша риса постмодерністської свідомості, що ґрунтується на еkleктизмі й екуменізмі.

Інший вид оновлення, харизматичне оновлення, неоднозначне, відразу зазначимо явище, стало актуальним саме з другої половини минулого століття, хоча п'ятидесятництво як ідейний натхненник цього руху, виникло на релігійній карті світу в 1900 р. (засновник Чарльз Паркхем (1873-1929)). Народження власне харизматичного руху можна датувати 3 квітня 1960 р., коли священник Єпископальної церкви США (аналог англіканства) у своїй проповіді розповів про пережитий ним досвід хрещення Святим Духом. Завдяки активній проповідницькій діяльності Беннета харизматичний рух став стрімко поширюватися. У 1964 р. засновник другої хвилі п'ятидесятництва проповідник Девід де Плессі (1905 – 1986) був запрошений керівництвом Католицької Церкви брати участь у II Ватиканському соборі, де мав можливість проповідувати харизматичне відродження присутнім. Починаючи з 1966 р., харизматичне відродження стало реальним фактом і в Римсько-католицькій Церкві. Так, студенти і професори католицького університету Дьюї в Пітсбурзі стали проводити молитовні зібрання спільно з протестантами-харизматами, а через кілька років у США вже налічувалося понад п'ятсот католицьких харизматичних молитовних груп.

У 1968 р. Девід де Плессі брав участь у генеральній асамблеї Всесвітньої Ради Церков у місті Уппсала. Його проповідь, звернена до делегатів, викликала активний відгук. Усе частіше проводилися багатотисячні з'їзди і конференції харизматичного руху, як конфесійні (католицькі, єпископальні, лютеранські тощо), так і загальні, за участю п'ятидесятників і представників традиційних західних церков. А в 1975 р. в Римі пройшов Другий міжнародний конгрес «католицько-харизматичного руху оновлення». На нього зібралося кілька тисяч католиків. Була здійснена вражаюча меса за участю більше 700 священників і понад десятка єпископів. Ця подія увійшла в історію як перше харизматичне богослужіння в соборі Святого Петра. До учасників конгресу зі словами підтримки звернувся Павло VI. До того часу більше ніж у 50 країнах світу вже налічувалося близько трьох з половиною тисяч католицьких харизматичних молитовних груп майже з півмільйонним членством.

Проте з кінця сімдесятих років друга хвиля харизматичного оновлення пішла на спад. Багато віруючих повернулися до традиційніших релігійних практик. Проте, протягом двох десятиліть п'ятидесятницькі ідеї проникли практично в усі гілки західного християнства. Нині харизмати є усталеним фактом церковного життя Заходу. Значний розвиток харизматичних ідей і практик у сучасному християнстві і дозволяє деяким дослідникам визначати харизматичне християнство як постмодерне, відповідне духу постмодернізму. Принаймні, відхід від католицьких форм християнства, як вважає В. А. Бачинін, це ознака модернізму і його послідовника – постмодернізму. Дослідник вбачає суть модернізму і постмодернізму в тотальному боговідступництві (апостазії), руйнуванні традиційної картини світу. Ця зруйнована класика може породжувати, як не дивно, окремі вибухи релігійності, якими і є численні акції харизматів. Більше того, в епоху постмодернізму все більше наростає «морально-психологічна втома від обстановки безмежного нігілізму, від оскаженілої вседозволеності і розхристаність модерністської культури» [4]. Можна погодитися з В. А. Бачиніним у тому, що реальний простір постмодернізму виявився набагато ширшим за ті суто культурологічні кордони постфрейдистської і постструктуралістської спрямованості, які виникли завдяки діяльності Ж. Дерріда, Ж.-Ф. Ліотара, Ж. Лакана, Ж. Бодрійяра й інших європейських отців постмодернізму.

У відносинах з християнством у постмодернізмі, на думку Бачиніна, намітилося кілька тенденцій. По-перше, зберігається «брутальне богоборство», що залишилося від модерну. По-друге, панує «академічний і побутовий секуляризм з демонстративно-індиферентним ставленням до християнських цінностей». По-третє, розквітає неоязичництво в різних його формах. По-четверте, все більше намічається нове богошукання. Тому постмодернізм можна характеризувати як надзвичайно строкату,

суперечливу і нестійку епоху, про що не втомлюються повторювати практично всі дослідники цього явища.

Водночас по відношенню до постмодернізму в християнській публіцистиці все частіше висловлюється думка про постмодернізм як про суспільство самотніх людей, відірваних одна від одної. Саме Церква повинна стати захистом людей від загального самотності. «Завдання Церкви в епоху постмодернізму – зрозуміти, що означає жити повноцінним життям, причому жити так, щоб привернути увагу збитих з пантелику, роз'єднаних людей і направити їх до Бога» [6].

Постмодерністи тужать за щирими відносинами між людьми, тому постмодерністська Церква, на думку Лори Боффінгтон та ін., це Церква, в якій слова не розходяться зі справами, готова прийняти людей, незалежно від їх фізичного або духовного стану. «Постмодернізм – це повернення до джерел. Він вимагає не стільки нового, скільки реставрації того, що вже було в християнстві», - стверджують відомі протестантські публіцисти, котрі розробили практичні заходи і теоретичні обґрунтування створення нових євангельських церков. Таке повернення до джерел має стати протидією зростаючій секуляризації західного і незахідного товариств [6].

Розквіт секуляризму в західному суспільстві – реальний факт, що дозволяв протягом тривалого часу використовувати поняття «постхристиянська цивілізація». З цим поняттям уже ніхто не сперечався, особливо в західному дискурсі, проте східні християни в принципі не згодні з подібним підходом. Останнім часом все частіше звучать заперечення проти поняття «постхристиянство». Так, один із сучасних православних ієрархів єпископ Саратовський і Вольський Лонгін убачає в цьому понятті негативний зміст: християнська цивілізація померла, її місце заступила постхристиянська, в якій християнство благополучно віджило свій вік» [7, с. 341]. З цим, звичайно ж, не погоджується даний ієрарх. Подібна позиція не є єдиною, більше того, виник термін «постсекулярна культура», що містить твердження про те, що релігійна картина світу ще не втратила свого значення в сучасній культурі. Однак, класичні християнські цінності, як зазначалося, стають менш актуальними, і наслідком цього стало поширення секуляризму і неоязичництва. Причому ці векторні явища благополучно уживаються разом, навіть підтримують один одного. Так, неоязичництво ідейно обґрунтовує сексуальну революцію, адже саме давні язичницькі культури допускали і сакралізували певні норми сексуальної моралі, яку християнство розцінює як розбещеність. Звичайно, ставити знак рівності між постмодерністською та давньою язичницькою сексуальною мораллю не можна, однак не помічати їх подібність також неможливо. У сучасному світі мають значний успіх послуги астрологів, магів, екстрасенсів, поширюються гороскопи, ворожіння і пророкування, відроджуються давні язичницькі культури (зокрема, слов'янські). Усі ці явища традиційно визначають як неоязичницькі.

Богошукальний компонент постмодернізму також заявляє про себе. «Уже в самому понятті постмодернізму наявна надія на те, що модернізм у його найодіозніших формах уже викорінено, що епоха його всевладдя, нарешті, позаду, що настав новий час, коли повинні виявитися якісь нові, аж ніяк не модерністські, властивості культурного життя» [4]. Постмодерністське богошукання готує до відновлення обірваних зв'язків з християнством, зокрема, сучасний харизматичний рух можна представити як таку спробу. А «Неокатехуменальний шлях», який ми згадували вище, є, по суті, одним з тих шляхів оновлення християнства (в його католицькій формі), який у певному вигляді здатний подолати секулярні тенденції постсучасного світу. На цей рух можна дивитися і з іншого боку: організація неокатехуменату – одна з багатьох громад у католицтві. Більше того, деякі католицькі ієрархи висловлюють думку, що общинний шлях - найплідніший, і Церква повинна з часом стати спільнотою громад.

Можливо, це також постмодерністський підхід, можливо, спроба повернення до ранньохристиянських часів, коли громада була особливістю Церкви.

Традиційне християнство ставиться до постмодерністських спроб богошукання насторожено. Справа в тому, що постмодерний світ, зокрема й християнський, шукає швидкі та легкі способи зцілення сучасної культури, без особливих духовних зусиль, як цього вимагає думка Св. Отців. Так, протестантські харизмати пропонують миттєве перетворення і зцілення людини, усунення фізичних і психічних захворювань, різноманітних залежностей (алкогольної, наркотичної тощо). Часто нові богошукачі у своєму пошуку Абсолюту звертаються не до біблійної традиції, а за її межі. Вони оперують квазіхристиянськими категоріями і різними симулякрами, які лише віддалено нагадують християнські. Так, загальним місцем у писаннях постмодерністів є практичне заперечення Бога як особистості, як суб'єкта, з яким можна вступати в діалог. Багато постмодерністів схиляються до пантеїстичного, безособового розуміння Бога. Вони висловлюють досить зневажливе ставлення до розуму й істини, розглядають їх як щось необов'язкове і будують на цій підставі свій захист принципів плюралізму та багатопарадигмальності. Усе це неприпустимо для традиційної християнської свідомості. Для постмодерністської свідомості, як буде показано нижче, характерний перегляд традиційної христології, підкреслення людських аспектів особистості Христа, визначення Ісуса в дусі Е. Ренана тільки як геніального проповідника, що далеко не завжди збігається з його новозавітним образом. Гріховність людини в постмодерністській свідомості жорстко табуована, постмодернізм фактично не визнає біблійного вчення про первородний гріх, воскресіння мертвих і життя вічне. Усе це призводить до того, що богошукальні ініціативи постмодерністської свідомості все більше руйнують догмати традиційного християнства.

В. А. Бачинін висловлює ще одну цікаву думку про постмодернізм, вказуючи на нього, як на сукупний гріх цивілізації. Він - «гріховна самосвідомість гріховної культури» [4]. Це твердження базується на енцикліках Іоанна Павла II, у яких він вживав поняття «соціальних гріховних структур» («соціальна гріховність», «гріховність системи») [8]. До гріховних понтифік відносив комуністичну і ліберально-буржуазну ідеології. Ці системи, на його думку, негативно впливають на людину, пригнічують її обдарування, здібності і таланти. Тільки традиційне християнство здатне духовно, морально відродити людину, підняти її гідність і самосвідомість, що можливо тільки в поєднанні з Богом. Тому Католицька Церква в особі нинішнього, а особливо попереднього, свого керівництва та багатьох богословів принципово захищає традиціоналізм, традиційні моральні, педагогічні та сімейні цінності, які піддаються рішучому тиску секулярно-постмодерністської свідомості. Одним з найпопулярніших традиціоналістів у сучасному католицтві був його колишній першоієрарх І. Ратцінгер (Бенедикт XVI), багато в чому продовжив з богословсько-академічних позицій лінію Іоана Павла II. Становище нинішнього папи Франциска ще складніше, ніж його попередників. З одного боку, на нього тисне ліберальне суспільство, яке прагне пом'якшити позицію Римсько-Католицької Церкви щодо сімейно-шлюбних проблем, з іншого – не здаються традиціоналісти, котрі нагадують про збереження католицької ідентичності, християнських цінностей. Суспільство також вимагає змін усталених історично структур Ватикану, прозорості його фінансової діяльності. Папа Франциск належить до ордену єзуїтів, який. Як відомо, послідовно пристосовується до світу, світських цінностей, використовує їх у своїй діяльності. Різні табори очікують від Франциска виконання власної політики: церковні ліберали – модернізації, «Південне християнство» – уваги до потреб католиків з країн, що розвиваються, а православні з острахом стежать за публічними виступами папи, його офіційним ученням з точки зору виявлення в ньому ознак відходу від Традиції.

Франциск посідає досить виважену позицію між цими течіями: з одного боку, він не робить необережних кроків назустріч лібералам, щоб не наражатися на критику традиціоналістів, з іншого – збирає думки парафіян та духівництва щодо їх ставлення до розлучень, контрацепції, допущення до причастя осіб, які взяли цивільне розлучення й знову одружились. Папа обіцяє найближчим часом видати окремий документ з цих питань. Це окрилює прибічників оновлення. Щоб зняти напруження в Церкві з цих проблем, Франциск звертається до нейтральнішої, але не менш актуальної теми – бідності, жахливого статусу нужденних у провідних західних країнах та країнах так званого третього світу. Підреслена скромність побуту папи є намаганням понтифіка вказати на те, що Церква все ж таки оновлюється. Це оновлення Церкви можливо певною мірою пов'язувати з тими викликами, які виникають у постмодерному світові, у зв'язку з пануванням постмодерного світобачення.

Вітчизняні дослідники постмодернізму пов'язують це явище, передусім з глобальною катастрофою людства: світовими війнами, тоталітаризмом, Чорнобилем. Ці явища поставили під сумнів новоєвропейський шлях розвитку, віру в розум та прогрес. Саме криза культури ХХ ст. ставить питання про необхідність «Іншого шляху», а також пошук нових моделей планетарного співіснування націй. Явища постмодерного світу часто пов'язують з глобалізаційними процесами, які стали певною домінантою сучасного світоустрою. Зазвичай, глобалізація оцінюється як явище, якого не можна уникнути, але християнству потрібно голосніше заявляти про себе і рішучіше відстоювати власні цінності.

У даній розвідці необхідно також відзначити позицію сучасного французького філософа Мішеля Онфре, яка являє собою яскравий приклад прихильного ставлення до постмодернізму. У своїх працях та інтерв'ю Онфре наголошує на позитивному значенні постмодернізму, який, на думку філософа, підкреслює силу життя в людині, а християнство її заперечує. Тому гедоністичні тенденції постмодернізму необхідно всіляко розвивати [9].

Таким чином, ставлення до постмодернізму у сучасній християнській філософсько-теологічній думці є неоднозначним – від повного заперечення до спроб порозуміння, але ці спроби є вимушеними. Особливо це стосується традиціоналістської теології.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Макманаман Д. Постмодернизм и евангелие / Д. Макманаман [Электронный ресурс]. Режим доступа: fmmh.ycdsb.ca/teachers/fmmh.../pages/postmodernism_russian.pdf
2. Титаренко В. Харизматизм в христианстве как основной прогнозный тренд его модернизации. Доклад, прочитанный на научно-практической конференции «Новые религии в России: двадцать лет спустя», 14.12.2012. Москва / В. Титаренко [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.religopolis.org/religiovedenie/5624-harizmatizm_v_kristianstve_kak_osnovnoj_prognoznyitrend-ego-n.
3. Титаренко В.В. Харизматизм як постмодерне християнство / В.В. Титаренко // Релігійна панорама: інформ.-аналіт. журнал. – 2008. – №12.
4. Бачинин В. А. Христианская мысль: социология, политическая теология, культурология / В. А. Бачинин. – Т. IV. – СПб. : Новое и Старое, 2005. — 172 с.
5. Бачинин В.А. Постмодернизм и христианство / В. А. Бачинин // Общественные науки и современность. – 2007. № 4. – С. 162 – 171.
6. Боффингтон Л. и др. Вопросы постмодернизма в создании новых церквей / Л. Боффингтон // Основание Церквей от А до Я / под ред. Джонса. – С. 90 – 100.
7. Лонгин. Заметки о христианстве в современном мире / Митрополит Саратовский и Вольский Лонгин // Альфа и омега, 2006. – №1 (45), С. 341.
8. Енцикліка ојса свієтего Јана Паула ІІ. — Кракoв : Znak, 1997. – 1100 s.
9. Онфре М. Сила життя. Гедоністичний маніфест / М. Онфре. – К: Ніка-Центр, 2016 – 192с.